

Kulturhusenes skjulte kraft i lokalsamfundene

Baseret på rapporten “Social mobilisering i Danmarks kulturhuse” udarbejdet af BARC Scandinavia og SocialRespons med støtte fra Lauritzen Fonden.

Download den fulde rapport ved at scanne QR-koden.

Titel: Kulturhusenes skjulte kraft i lokalsamfundene

År: 2026

Forsidefoto: Slagteriet, Johnny Auchenberg

Redigering: Christian Kallehauge

Der er i forbindelse med rapporten gennemført besøg og længere interviews hos 13 udvalgte huse samt afholdt 11 brugerinterviews i seks af husene.

Tak til Trekanten (Aalborg), Maskinhallen (Frederikshavn), UKH (Aarhus), Maltfabrikken (Ebeltoft), Vennepunktet (Rønne), INSP! (Roskilde), Korsør Kulturhus (Korsør), Ungdomshuset (Odense) Kulturstationen (Ringe), Platformen (Esbjerg), Slagteriet (Holstebro), Union (København) og Kulturlab (Brøndby Strand) for at dele deres viden og fortællinger.

Indledning

“Hvis ikke der var et sted som det her, som var skævt og anderledes mærkeligt, så ville jeg absolut ikke gide at bo her i byen” – Frivillig i kulturhus

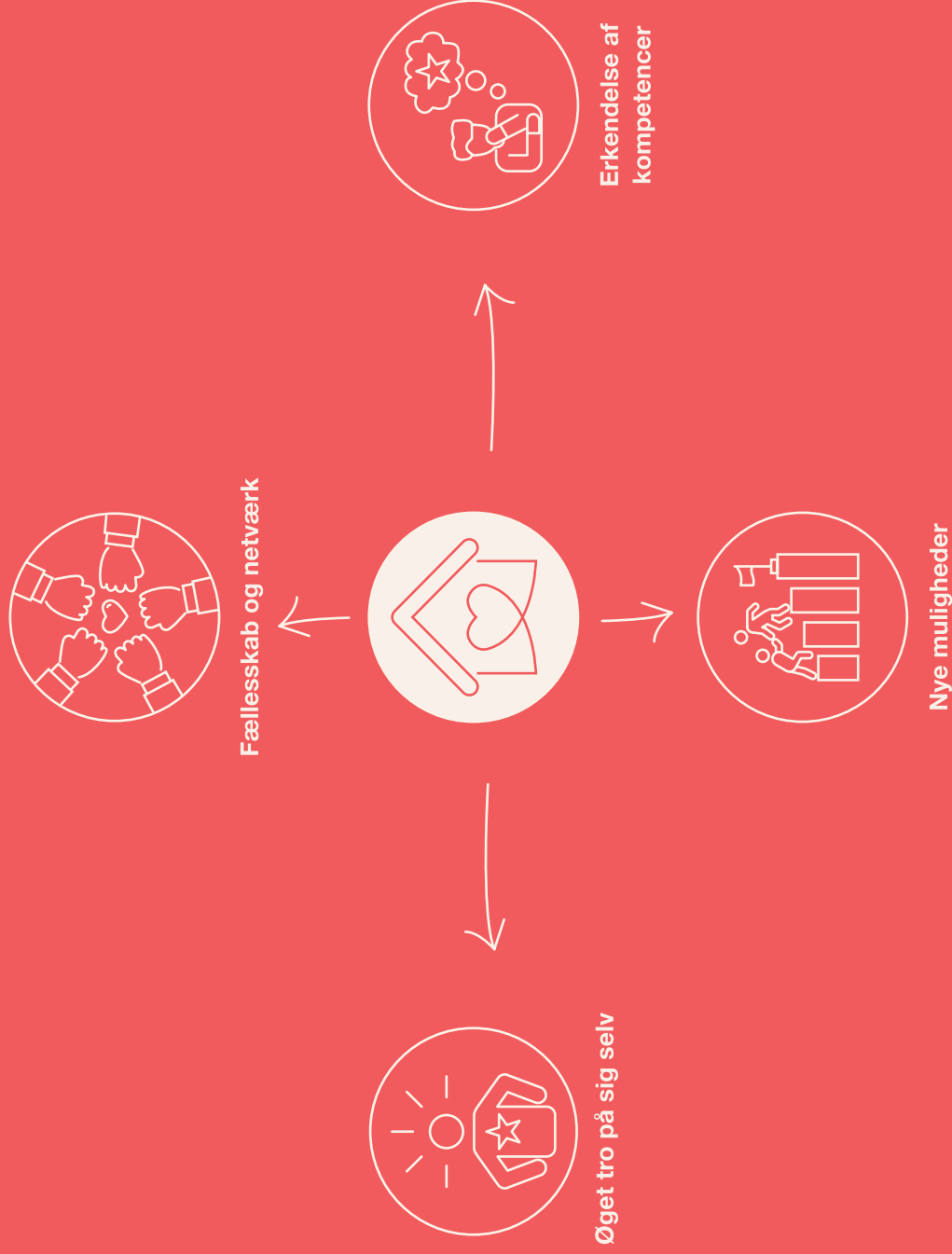
På samme måde som breddeidrætten giver plads til alle uanset niveau og baggrund, repræsenterer kulturhusene en breddekultur, der når ud til og bevæger udsatte og sårbare målgrupper på tværs af landet. Det sker ikke ud fra manualer eller standardiserede programmer, men gennem en indgroet praksis, der bygger på fleksible rammer, empatisk værtskab og en vilje til at møde den enkelte, hvor de er. Brugere kommer ofte først for en konkret og tilgængelig aktivitet, men bliver for fællesskabet. Kulturen bliver noget man er med til at skabe og udfolde, side om side med andre.

Kulturhusene er dermed et godt eksempel på, hvordan kulturinstitutioner kan bidrage til social mobilisering, hvor mennesker bevæger sig fra en fastlåst social position til et mere aktivt og deltagende liv, som for nogle bliver afsættet til en mere varig forandring og handlekraft i livet. At styrke den sociale mobilisering kræver ikke nye programmer eller store reformer. Det kræver, at den indgroede praksis og infrastruktur, der allerede findes i husene, bliver anerkendt, bakket op og udbredt. Tre konkrete steder at begynde:

- Se, at huset er mere end et kulturtilbud. Tag en runde i dit lokale kulturhus, mød brugere og frivillige. Bring husets brugernære velfærdsopgave aktivt ind i politiske drøftelser om sundhed, ensomhed og lokal sammenhængskraft.
- Flyt vægten fra korte projektmidler til flerårige rammeaftaler. Så kan husene planlægge og bygge stabile relationer over tid, samt integrer husenes muligheder med kommunens social-, beskæftigelses- og sundhedsindsatser.
- Styrk arbejdet med let tilgængelige tilbud, bevidst hilse-kultur og enkle introduktionsforløb, som lader nye brugere komme uden formål og uden forudsætninger, der samtidig hjælper dem videre ind i fællesskaberne.

Pixien er baseret på rapporten Social mobilisering i Danmarks kulturhuse, der udspringer af et behov for mere systematisk viden om kulturhusenes sociale arbejde og effekter. De 13 besøgte huse udgør et lille grundlag for at belyse velfungerende metoder og strategier til inspiration for læsere og andre af landets over 400 kulturhuse. God læselyst og velkommen indenfor.

Oplevelser af social mobilisering

Fællesskab og netværk

Dét, der i første omgang for de fleste er startet med en specifik interesse i en aktivitet, fører ofte til deltagelse i andre aktiviteter og dermed nye fællesskaber i kulturhuset. Følelsen af at være en del af et trygt og positivt fællesskab skaber et uformelt trygt rum, der bidrager til, at brugerne får et ejerskab over huset. De har tillid til det sociale fællesskab og har lyst og mod på at komme derned uden formål. Opnåelsen af fællesskab og netværk står således centralt i brugernes og de frivilliges oplevelse af dét at komme i et kulturhus.

“Det viser en form for tillid og at man ejer det. At kunne sætte sig ind. Man behøver ikke have en snak med nogen.” – Frivillig i kulturhuset

Erkendelse af kompetencer

Ved at få lov til at deltage i aktiviteter, og gennem blide skub af ansatte eller frivillige, beskriver brugere, hvordan de langsomt har fået øjnene op for nye sider af sig selv. Samtidig beskriver flere, at de virkelig føler sig set og værdsat for det, de kan, uanset om det er kreative færdigheder, organisatoriske eller sociale evner. Det opleves som et afgørende vendepunkt at blive mødt med en holdning, der giver udtryk for, at det, de kan, er værdifuldt.

Øget tro på sig selv

Flere af brugerne udtrykker, at de i mødet med kulturhuset er gået fra usikkerhed til handlekraft, hvilket har haft stor betydning for deres generelle trivsel og sociale liv. Denne udvikling sker gennem små, men afgørende øjeblikke, hvor de er blevet mødt med åbenhed, tillid og en uventet glæde ved at være en del af noget større. Ved at blive mødt med åbenhed og tillid oplever flere brugere af kulturhusene et miljø, hvor det at være lidt anderledes ikke er en barriere, men en styrke.

“Det var første gang i hele mit liv, inklusive min barndom, hvor jeg fandt et sted, hvor man fik ros for at kunne noget anderledes eller være noget specielt” – Frivillig i kulturhuset

Åbning af nye muligheder

Vejen til uddannelse og job ser forskellig ud, men for flere har rollen som frivillig i kulturhuset været med til at åbne øjnene for, hvilken retning, de gerne vil gå i. Kulturhusene er således ikke blot et aktivitetshus, men en platform for personlig og social udvikling. De skaber rammer, hvor mennesker kan åbne dørene til nye muligheder, uanset deres udgangspunkt.

Virkemidler for social mobilisering

Trygt rum

Interessebaserede
fællesskaber

Rummelighed, accept
og ligeværd

Ejerskab og ansvar

Det trygge rum

Kulturhusene har rammesat en kultur med stærk hilsekultur. Den varme velkomst, eksisterende aktiviteter og fællesskaber med tydelige formål skaber en fast og tryk ramme at træde ind i, når brugere og frivillige for første gang skal tage del i noget i kulturhusene. Det har en positiv indvirkning, at man i kulturhuset kan komme og gå som man vil, medmindre man har påtaget sig en specifik rolle, og at man er velkommen, uanset om man har en dårlig dag.

Interessebaserede fællesskaber

Omdrejningspunktet for fællesskaberne og aktiviteterne i husene er de interesser, husenes brugere og frivillige har. En væsentlig nuance er, at forudgående interesse eller viden om en aktivitet på ingen måde er en forudsætning for deltagelse. Mange fortæller, at de har fået øjnene op for helt nye hobbyer og aktiviteter gennem kulturhusene, og ofte er de blevet aktivt inviteret ind af andre brugere. De forskelligartede interessebaserede fællesskaber i kulturhusene hjælper dermed brugere, der savner sociale relationer og aktiviteter, med at finde vej ind i nye fællesskaber.

“Man føler en form for ansvar. Når man ser folk, der har brug for tre arme, og de har kun to, så tænker man: jeg kan godt lige give en hånd med.”

– Frivillig i kulturhus

Ejerskab og ansvar

Kulturhusene fostrer miljøer, hvor ideer kan prøves af uden frygt for at blive dømt eller afvist. Denne frihed gør, at brugerne ikke bare deltager, men tager ejerskab over aktiviteter, projekter og fællesskabet som helhed. Når kulturhusene åbner op for, at brugerne kan prøve og lære, skaber de ikke bare et trygt rum, men også et udviklende miljø, hvor alle kan blomstre. Det er netop denne kombination af tillid, ansvar og plads til eksperimenteren, der gør ejerskab til et af de stærkeste virkemidler i kulturhusenes arbejde med social mobilisering.

“Det er unikt, at kulturhuset har så bred en hat i forhold til, hvad kultur er, og hvad et kulturhus skal kunne rumme. Det synes jeg virkelig er fedt”

– Frivillig i kulturhus

Rummelighed, accept og ligeværd

Kulturhusene adskiller sig fra mange andre kultur- og fritidsinstitutioner ved at udgangspunktet ikke er en bestemt interesse eller færdighed. Denne frie og åbne tilgang til hvilke aktiviteter der kan sættes i gang i husene, giver brugerne og de frivillige en følelse af at være accepteret, som de er, og at man kan engagere sig på den måde, som man har overskud til. De møder mennesker dér, hvor de er, og det er en anerkendelse, som flere har manglet tidligere i deres liv.

Strategier og findings i arbejdet med social mobilisering

Rammen for kultur og deltagelse

Det bredeste fællestræk for husene er, at de skaber åbne rammer for kultur og deltagelse, der kan favne et bredt udsnit af befolkningen, da der er mulighed for ikke alene at opleve, men også selv deltage i og udøve kulturelle aktiviteter.

***“Vi er ikke sat i verden for at løse et problem. Vi er sat i verden for at åbne op for muligheder.”
– Leder af kulturhus***

Patchworkøkonomi og entreprenørskab

Kommunale midler, fonde, projektmidler og egenindtægter kombineres i kulturhusene for at sikre driften. Modellen giver fleksibilitet, men skaber også sårbarhed på grund af manglende stabilitet og aftaler, der kan understøtte langsigtede indsatser.

Tilpasningsdygtighed for opdrag, styring og strømninger

Kulturhusene er i deres natur nødt til at kunne tilpasse sig de gældende rammer i snitfladen mellem brugere, kommune og fysiske rammer. De rummer derfor mange forskellige logikker, ambitionsniveauer og udviklingsbaner, hvilket indikerer et komplekst ledelsesrum, med stort metodekrav og mange faglige snitflader.

Kulturel kompetencespotting

Kulturhusene evner at se, forstå og støtte en brugers potentialer i en sammenhæng, hvor kulturen er baggrund for samvær og udvikling. Medarbejdere og frivillige forventes at kunne forstå mennesker i vanskelige livssituationer og at reagere med menneskelig indsigt og omtanke. Kompetencespotting fungerer dermed som en bro mellem kulturhusets aktiviteter og de sociale forandringsprocesser, som brugeren kan have behov for.

Rollen som lokal fordelingsnøgle

Medarbejderen i kulturhusene fungerer som et bindeled mellem brugeren og de tilbud og institutioner, der kan støtte vedkommende. For at kunne lede brugere videre til relevante oplevelser og tilbud, er det nødvendigt at forstå både deres forudsætninger og deres potentialer.

Risikovillige rammer for udfoldelse

Kulturhusenes rolle består i høj grad i at stille højt kvalificerede og risikovillige rammer til rådighed, hvor kulturprojekter kan testes, modnes og vokse. Husene programmerer ikke kun ud fra klassiske kvalitetskriterier: Et projekt kan være en succes alene ved, at brugere har haft mulighed for at prøve kræfter med en idé i trygge og fagligt understøttede rammer.

”Det er et sted, hvor ting opstår, ting bliver ødelagt, ting bliver skabt igen. Det er der, hvor alle de ting, vi ser på store scener rundt om i verden, det starter i. Her i sådan et meget gråt lokale.” – Frivillig

FOTO: LASSE WERNBLAD

Perspektiver og udfordringer med social mobilisering

Vi er rigtig gode til at være tætte på dem, der er i huset. Men vi ved faktisk ikke hvem, der ikke kender os.” – Medarbejder i et kulturhus

Kulturhusene har en indbygget nysgerrighed og en åben tilgang til de mennesker, der træder ind ad døren. I mange tilfælde er arbejdet således indlejret i den personlige tilgang til værtskab, nysgerrighed og empati. Aktiviteterne fungerer ikke kun som kulturelle tilbud, men som midler til at skabe deltagelse, tryghed, udvikling og fællesskaber.

Mange opdragsgivere forstår dog ikke til fulde vigtigheden, eller omfanget, af den brugernære velfærdsopgave som kulturhusene løfter. Husene arbejder intensivt med social mobilisering og fællesskaber, men har begrænset dokumentation over aktivitet og brugere. Hvert hus har sine specifikke udfordringer, men analysen peger på følgende fællestræk.

- Større anerkendelse af kulturhusenes sociale og samfundsmæssige rolle.
- At data, såsom kendskabsanalyser, sjældent indhentes og bruges struktureret.
- Indhentning af data er tidskrævende eller forudsætter specialiserede ressourcer, som husene ikke har adgang til.
- Manglende overskud til at øge kommunikation til nye målgrupper, som ikke deltager eller kommer i husene, samt at analysere grundene hertil.
- Mangel på tydelige koder sammenlignet med f.eks. koncertsale eller museer. For nye gæster kan det være utrygt at gå ind et sted, hvor man ikke kender koderne.

Husene peger på, at den manglende strukturelle anerkendelse og begrænsede forståelse af den samfundsopgave de løser gør det svært at opnå langsigtet stabilitet og legitimitet. Dette forringer husets muligheder for at argumentere for støtte og langsigtede rammeaftaler, og for at dokumentere ønskede effekter til fonde eller øvrige partnere.

“Den sociale betydning, vi, som kulturhus har for vores nærområder, og dem der kommer her i kulturhuset, den finder du bare ikke andre steder. Den er fuldstændig uvurderlig, hvis du spørger mig.” – Frivillig i kulturhus

FOTO: ADAM SADÍLEK, ADAMFILMS APS

Kulturhusene er mere end blot et aktivitetskatalog eller et eventvenue. Det er også alt det, der sker mellem aktiviteterne: fællesskaberne, hjælpsomheden, den gensidige interesse og muligheden for både at være og blive. Kulturhuset fungerer ikke som en tom ramme, der fyldes med aktiviteter, men som et levende socialt rum, hvor relationer opstår, ansvar deles, og mennesker gradvist finder fodfæste og mod på mere. Kulturhusene bliver et sted at være og et sted at blive: et frirum for mennesker i komplekse livssituationer og samtidig en platform for personlig, social og i nogle tilfælde professionel udvikling. Kulturhusene bliver dermed ikke blot steder, man kommer, men steder, man bliver en del af, og som for mange kan udgøre et afgørende afsæt for nye veje i livet.

Rapporten *"Social mobilisering i Danmarks kulturhuse – Kulturhusenes skjulte kraft i lokalsamfundene"* er bestilt af foreningen Kulturhusene i Danmark og finansieret af Lauritzen Fonden. Kulturhusene i Danmark har på baggrund af et open-call udvalgt 13 casehuse, som også rakte ud over foreningens medlemshuse. Kriterierne for udvælgelsen var best case practices inden for social mobilisering med bred geografisk og organisatorisk spredning.

BARC Business
of Art &
Culture

RSocialRespons

KULTURHUSENE

LauritzenFonden⁺

